

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО СТУДЕНТІВ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семинар передбачає розгляд тієї чи іншої проблеми на основі опрацювання студентами джерел, відповідного матеріалу підручників та наукової літератури. Основним орієнтиром у підготовці до заняття є план семінару, відповідно до якого студент вивчає матеріал підручників, джерела, додаткову літературу. У ході вивчення проблеми, яка означена як тема семінару, занотовуються в окремий зошит факти, їх тлумачення, висновки з посиланням на джерела. На семінарі під час виступу студент може користуватись конспектом, однак не рекомендується його зачитувати. Студент повинен вільно володіти матеріалом.

У виступах на семінарі доречно також використовувати фрагменти художніх творів, репродукції робіт відомих художників історичної тематики, усної народної творчості. Все це підвищує інтерес до наукової проблеми, збагачує особистість студента.

Критеріями оцінки виступу на семінарі є: ступінь використання джерел та наукової літератури, рівень розкриття теми, науковість висновків, розуміння значення історичного досвіду у вирішенні проблем сьогодення.

З кожної теми семінарського заняття пропонуються теми доповідей, які або доповнюють, або поглиблюють питання семінару.

Доповідь, яку планується виголосити на семінарі, має відповідати таким вимогам:

- 1) Методологічно правильно і повно розкрити зміст вибраного питання;
- 2) Показати самостійну роботу над історичними джерелами та літературою;
- 3) Продемонструвати вміння планувати чітко все те, що вивчається, й зрозуміло формулювати головні питання доповіді.

Слід розраховувати, щоб час доповіді не перевищував 10 хв., адже інакше студент може не встигнути розкрити питання.

Важливим елементом самостійної підготовки доповіді є ознайомлення студента з науковими та публіцистичними статтями, присвяченими подіям історії України. Вони містять, як правило, нові факти, трактування, сприяють виробленню історичного мислення. Використання їх на семінарському занятті надає йому полемічності та гостроти. Проте студентам слід звернути увагу на наукову коректність подання нових історичних фактів, концепцій, висновків, оцінок. Важливо остерігатися крайнього максималізму, не допускати механічної підміни старої схеми новою, одного стереотипу іншим.

Звичайно, готуючи доповідь, студент повинен прагнути зробити правильною її не тільки за формою, а й цікавою за змістом. Для цього у виступі необхідно уникати слів - «паразитів» («ну», «значить», тощо), тавтологій (повторення одних і тих же слів, абстрактних понять), іноземних слів. Натомість намагайтеся включити до своєї доповіді цікаві приклади, приказки, прислів'я, «крилаті» вислови. Їх доречне використання поживить виступ, зробить його емоційнішим.

Прийоми роботи з літературою

1. Попереднє вивчення

Перш ніж розпочати вивчення статті (монографії), перегляньте її текст. Потім прочитайте резюме автора щодо викладеного в роботі матеріалу. Ознайомтеся із заголовками та підзаголовками, якщо вони є, рисунками, схемами, картами, фотографіями, висновками, що містяться в роботі.

2. Постановка запитань до тексту

Спробуйте сформулювати для себе декілька запитань, відповіді на які Ви хотіли б отримати, вивчаючи матеріал. Якщо такі запитання у Вас не виникають, то для їх формулювання використайте заголовки та підзаголовки тексту.

Попередня самопостановка запитань є надзвичайно ефективним засобом організації продуктивного вивчення тексту.

Запитання можуть виникати у Вас під час читання тексту до різних його аспектів: до незрозумілих слів і речень, до незрозумілих логічних зв'язків між реченнями і абзацами і т.п. Головне – не пропускати жодного незрозумілого місця в тексті, ставити запитання і відразу шукати на нього відповідь.

3. Нотування

Ефективне читання тексту передбачає певну форму ведення записів. При цьому можливе використання таких методів:

- Складання плану. Планом є занотовування назв заголовків, підзаголовків, основних питань роботи. Для того, щоб скласти план, треба послідовно ставити собі у процесі читання запитання: «Про що тут говориться?».

- Складання граф-схем. Це графічне зображення логічних зв'язків між суб'єктами тексту (про що говориться в тексті).

- Складання тез. Тезування полягає у формулюванні основних положень, тверджень, висновків роботи, що вивчається.

- Коментування. Це Ваші самостійні судження і роздуми над текстом, які є результатом творчого підходу до його опрацювання.

Не робіть довгі записи, поки Ви не завершите вивчення всієї роботи. Тільки тоді Ви зможете остаточно вирішити, що саме слід занотувати і на чому зробити наголос.

Отже, Ви ознайомилися з прийомами ознайомлювального читання. Чим краще на цьому етапі Ви усвідомите і зрозумієте матеріал, тим легше відбудеться його запам'ятовування і засвоєння.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Завершальним етапом у вивченні курсу "Історія України" є підсумковий контроль знань студентів, який здійснюється у формі заліку чи іспиту. До нього допускаються студенти, які повністю виконали вимоги навчального процесу: прослухали курс лекцій, опрацювали питання семінарських занять і приймали участь у їх обговоренні у групі, своєчасно підготували і захистили реферат.

Залік – це форма контролю, сутність якого полягає в оцінці рівня засвоєння студентом навчального матеріалу впродовж семестру на підставі результатів виконання ним певних видів робіт на семінарських заняттях, тестуваннях тощо. Під час складання заліку оцінювання рівня успішності знань студента здійснюється за двобальною шкалою – «зараховано» чи «не зараховано».

Іспит – це форма контролю засвоєння студентом програмного матеріалу з окремої дисципліни за навчальний рік. Він може здійснюватись у двох формах: усній чи письмовій. При цьому письмовий іспит за необхідності може доповнюватися співбесідою викладача-екзаменатора зі студентами. Під час складання іспиту оцінювання знань успішності студента визначається за 4-бальною шкалою – «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

З метою полегшення підготовки до іспиту з історії України подаємо орієнтовні критерії оцінок знань студентів:

- **«відмінно»**, якщо він твердо засвоїв програмний матеріал, продемонстрував глибоке та всебічне знання історичних джерел, уміння послідовно, логічно та аргументовано викладати матеріал, аналізувати історичні факти і події, вміє робити порівняльну характеристику різних думок, історичних подій та процесів, обстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему, робити правильні й достатньо аргументовані висновки й узагальнення, чітко орієнтується в науковій періодизації історії України, правильно відповідає на додаткові запитання;

- **«добре»**, якщо він засвоїв програмний матеріал, вивчив основні джерела, вміє

послідовно та логічно викладати матеріал, робить в основному правильні та аргументовані висновки й узагальнення, але разом із тим допускає окремі неточності при висвітленні проблеми чи відповідаючи на додаткові запитання, що свідчить про недостатньо глибоке засвоєння програмного матеріалу;

- «**задовільно**», якщо в засвоєнні ним програмного матеріалу виявлені суттєві прогалини, у відповідях на питання допущені помилки, неправильні формулювання, вони не ґрунтуються на достатньому знанні історичних фактів, матеріал викладено недостатньо послідовно, логічно та аргументовано, відповіді на додаткові запитання – невпевнені й неточні;

- «**незадовільно**», якщо студент не знає значної частини програмного матеріалу, основного змісту джерел, відповідає на питання непослідовно, нелогічно, без належної аргументації, припускається суттєвих помилок у висновках, при викладі фактів і подій, не дає відповідей на додаткові запитання.

Студент у процесі навчальної діяльності повинен навчитися правильно готуватись до заліків чи іспитів, продумувати свої відповіді на екзаменаційні питання, виділяти й ставити в логічну послідовність ключові думки, відповідати не розгорнуто, а використовуючи певну схему, певний порядок викладу, вказуючи лише головні думки, намагаючись відобразити логічну послідовність змісту всієї теми.

В ході підготовки до заліків чи іспитів студент має зосередити головну увагу на трьох взаємопов'язаних і взаємозумовлених аспектах навчальної діяльності:

- а) самоконтролі, самооцінці, самоаналізі;
- б) закріпленні та розвитку індивідуальних навчальних навичок;
- в) вмінні справлятися зі стресовими ситуаціями, викликаними суб'єктивними чи об'єктивними обставинами.

Для того, щоб студент у ході самостійної підготовки до контролю знань не розгубився й не заплутався у великому обсязі матеріалу, пропонуємо дотримуватись таких порад:

- 1) запишіть коротко все, що ви можете згадати з тієї теми, яку ви збираєтесь повторювати;
- 2) перевірте фактичну точність того, що ви пам'ятаєте;
- 3) перегляньте конспект, порівнюючи його з текстом підручника, приділяючи особливу увагу ключовим моментам та заголовкам;
- 4) уважно перечитайте навчальний матеріал з теми, яку повторюєте, виділяючи головні думки;
- 5) самостійно перевірте рівень засвоєння матеріалу, використовуючи логічну схему чи конспект;
- 6) перевірте, наскільки якісно ви запам'ятали весь матеріал.

В АДІ ДВНЗ «ДонНТУ» іспит з історії України складається в письмовій формі, що зумовлює певні особливості. Під час письмового викладення відповіді на екзаменаційне питання студентам варто дотримуватися такої структурної схеми:

- 1) вступ (стисле викладення основних аспектів змісту);
- 2) розкриття теми (головні факти, аргументи);
- 3) підсумки (коротке резюме, оцінка та висновки).

5.1 Запитання до іспиту

1. Обґрунтуйте зростаюче значення вивчення історії України на сучасному етапі її розвитку.
2. Розкрийте мету та завдання курсу «Історія України».
3. Які основні періоди української історії можна виділити сьогодні? Дайте їх загальну характеристику, розкрийте особливості.

4. Класифікуйте джерела з історії України за типами та видами, розкрийте їх особливості, значення.
5. Охарактеризуйте основні віхи зародження людської цивілізації на території України.
6. Охарактеризуйте ймовірні ареали розселення стародавніх слов'ян та основні етапи формування східного слов'янства.
7. Проаналізуйте особливості побуту, звичаїв та вірувань східних слов'ян.
8. Охарактеризуйте основні етапи формування Київської держави.
9. Охарактеризуйте особливості політичного та соціально-економічного розвитку Русі у X – XI ст.
10. Охарактеризуйте державну і просвітницьку діяльність князя Володимира.
11. Охарактеризуйте державну політику Ярослава Мудрого.
12. Доведіть прогресивну роль прийняття християнства в Київській Русі.
13. Розкрийте причини і особливості феодальної роздробленості Київської Русі.
14. Доведіть, що напад монголо-татар на Україну приніс їй політичну і економічну руїну.
15. Визначте місце Галицько-Волинського князівства в XIII – першій половині XIV ст.
16. Охарактеризуйте основні досягнення культури Давньоруської держави та пам'ятки цієї культури, які дійшли до наших часів.
17. Доведіть закономірність виникнення українського козацтва.
18. Дайте оцінку Запорозької Січі, її устрою та господарству. Покажіть роль Дм. Байди-Вишневецького в її розвитку.
19. Доведіть, що в кінці XIV ст. зросли значення і роль українського козацтва.
20. Проаналізуйте діяльність церкви, школи, братств України в литовсько-польську добу.
21. Покажіть становище Галичини під Польщею і розкрийте суть Люблінської унії XVI ст. в цьому контексті.
22. Вкажіть основні причини і наслідки прийняття Берестейської релігійної унії 1596 р.
23. Визначте роль козацтва у розгортанні національно-визвольного й антикатолицького руху наприкінці XIV – в першій половині XVII ст.
24. Проаналізуйте причини поразки народних повстань кінця XVI – першої половини XVII ст.
25. Розкрийте причини, характер, рушійні сили та перші наслідки визвольної війни українського народу середини XVII ст. в 1648 р.
26. Вкажіть основні події національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст., що відбулися у 1649-1650 рр. та дайте їм оцінку.
27. Доведіть, що битва під Берестечком 1651 р. мала трагічні наслідки для України.
28. Обґрунтуйте необхідність прийняття Переяславських угод 1654 р., покажіть їх суть та значення для долі українського народу.
29. Доведіть, що в період визвольної війни українського народу в середині XVII ст. була в основному сформована Українська держава.
30. Розгляньте, як сучасна історична наука оцінює події 1648-1657 рр.?
31. Порівняйте діяльність гетьманів України після смерті Б. Хмельницького.
32. Розкрийте основні передумови й причини «Руїни» (1663-1687).
33. Визначте головні автономні права і привілеї, якими користувалася Гетьманщина у складі Російської держави.
34. Яке значення мали реформи Петра I для Гетьманщини?
35. Охарактеризуйте роль І. Мазепи в історії України.
36. Охарактеризуйте особливості соціально-економічного розвитку України у XVIII ст.
37. Чим були зумовлені гайдамацький і опришківський рух в Україні?
38. Визначте спільні ознаки народних рухів XVIII ст. в різних регіонах України.
39. Охарактеризуйте наслідки поділу Польщі для українських земель.
40. З'ясуйте роль козацтва у перемозі Росії в російсько-турецьких війнах другої половини XVIII ст.
41. Чому було ліквідовано Запорозьку Січ? З'ясуйте історичне значення Запорозької Січі

та Гетьманщини.

42. Визначте чинники, які забезпечили унікальну роль Києво-Могилянської академії в історії української культури та культури інших слов'янських народів.
43. Визначте основні причини занепаду феодально-кріпосницької системи в Україні в першій половині XIX ст.
44. Визначте, як вплинув декабристський рух на історію України.
45. Як планували розв'язати національне, зокрема українське, питання в Російській імперії діячі декабристського руху?
46. Охарактеризуйте програмні документи Кирило-Мефодіївського братства.
47. Проаналізуйте діяльність «Руської трійці» в аспекті становлення національної свідомості на західноукраїнських землях.
48. З'ясуйте значення реформи 1861 р. для політичного та економічного розвитку України.
49. Визначте особливості розвитку капіталізму в Україні.
50. Чим було зумовлене переміщення центру національно-визвольного руху в 70-90-ті роки XIX ст. до Західної України?
51. Розкрийте програмні цілі діяльності громадівців.
52. Що було відмінного і спільного у суспільно-політичних позиціях народівців і москвофілів?
53. Дайте характеристику діяльності народників в Україні.
54. Проаналізуйте процес створення та діяльності робітничих і соціал-демократичних організацій в Україні (1870-1890 рр.).
55. Дайте оцінку соціально-економічному розвитку України на початку XX ст. Розкрийте вплив економічної кризи 1900-1903 рр. на цей розвиток.
56. Проаналізуйте події революції 1905-1907 рр. в Україні. Чим була зумовлена активізація українського національно-визвольного руху в цих подіях?
57. З'ясуйте, чому аграрна реформа П. Столипіна мала в Україні найбільший успіх.
58. Розкрийте зміст українського питання в роки Першої світової війни.
59. Охарактеризуйте початок Української революції, діяльність Центральної Ради та її боротьбу за автономію України (березень – жовтень 1917 р.).
60. Розкрийте головні напрямки діяльності Української Народної Республіки від проголошення до гетьманського перевороту
61. Охарактеризуйте внутрішню та зовнішню політику Української гетьманської держави.
62. Як і з якою метою створювалась Директорія УНР? Проаналізуйте політику її уряду у 1918 – на початку 1919 рр.
63. Визначте фактори, які зумовили утворення Української радянської республіки.
64. Охарактеризуйте становище Західної України в 1918-1920 рр.
65. Розкрийте причини поразки та історичне значення Української революції.
66. З'ясуйте сутність переходу від політики «воєнного комунізму» до непу.
67. Охарактеризуйте політичний процес утворення СРСР.
68. Визначте наслідки «сталінського стрибка» в індустріалізацію
69. Дайте розгорнуту оцінку колективізації в Україні (1930-1932 рр.).
70. Розкрийте форми і методи колективізації в Україні. Вкажіть причини і наслідки голоду 1932-1933 рр.
71. Розкрийте перебіг масових репресій в УСРР наприкінці 1920-х – у 1930-х рр., покажіть їх згубні наслідки в усіх сферах життя суспільства.
72. Охарактеризуйте основні здобутки української культури та її трагічні сторінки у 20-30-ті роки XX ст.
73. Як вплинули на міжнародну ситуацію таємні протоколи Пакту про ненапад і Договору про дружбу і кордон між СРСР і Німеччиною 23 серпня і 28 вересня 1939 року?
74. Визначте причину і мету нападу фашистської Німеччини на СРСР.
75. З'ясуйте причини поразок Червоної Армії на початку війни.
76. Визначте сутність «нового порядку», встановленого нацистами на окупованих землях

України.

77. Охарактеризуйте основні форми руху опору на окупованих землях України.
78. Охарактеризуйте процес визволення України від окупантів.
79. Який внесок зробив український народ у перемогу над фашизмом? Яка ціна Перемоги?
80. Проаналізуйте геополітичні наслідки Другої світової війни.
81. Визначте основні особливості відбудови промисловості республіки у перше повоєнне десятиліття.
82. До яких наслідків призвів наступ сталінізму у післявоєнні роки?
83. Охарактеризуйте основні причини голоду 1946-1947 рр.
84. Як відбувалась радянська заохочення західних областей України у післявоєнні роки?
85. Охарактеризуйте особливості процесів десталінізації в Україні.
86. Якими причинами були викликані зміни в системі управління народним господарством на межі 50-60-х років і яке значення вони мали для України?
87. Визначте причини невдач реформ у сільському господарстві в другій половині 50-х – першій половині 60-х років.
88. Чому непослідовність політики десталінізації згубно позначилася на розвитку української культури в період хрущовської «відлиги»?
89. Проаналізуйте причини провалу економічних реформ другої половини 60-х років.
90. У чому полягали особливості промислового розвитку України у 70-х – першій половині 80-х років і який термін найточніше характеризує її стан (криза, застій)?
91. Чим були зумовлені зміни в сільському господарстві 70-х – першій половині 80-х років і чому Продовольча програма 80-х років не досягла мети?
92. Визначте основні чинники, які ініціювали розгортання дисидентського руху в Україні.
93. За яких умов розвивалась українська культура у 70-х – першій половині 80-х років? Які її досягнення найбільш вплинули на зміни в суспільно-політичному житті?
94. Охарактеризуйте нові тенденції та чинники, які з'явилися у зовнішньополітичній діяльності української дипломатії в другій половині 60-х – першій половині 80-х років.
95. Проаналізуйте взаємозв'язок наростання економічної кризи наприкінці 80-х – на початку 90-х років і виникнення передумов розпаду СРСР.
96. Визначте причини невдач ринкових реформ в Україні на сучасному етапі.
97. Охарактеризуйте передумови наростання кризи в сільськогосподарському виробництві в незалежній Україні.
98. Проаналізуйте роль партій та рухів, які виникли в Україні наприкінці 80-х – на початку 90-х років, в активізації суспільно-політичного життя.
99. Якими причинами можна пояснити різкий спад життєвого рівня населення в Україні та наростання соціальної диференціації суспільства на сучасному етапі.
100. Які зміни сталися в культурному житті України після проголошення незалежності? Які діячі культури вплинули на суспільно-політичне життя України?
101. Охарактеризуйте основні напрями зовнішньополітичної діяльності незалежної України.
102. Проаналізуйте процеси в суспільному, політичному, економічному житті України, які ініціювали події, що увійшли в історію під назвою «помаранчева революція.»
103. Дайте характеристику конституційному процесу в незалежній Україні.
104. Визначте головні напрями діяльності уряду на сучасному етапі.
105. Охарактеризуйте основні явища суспільно-політичного життя України на сучасному етапі.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко О.Д. Історія України: Посіб. для вищ. навч. закл. - К.: ВЦ "Академія", 2002.
2. Бойко О.Д. Нариси з новітньої історії України (1985-1991рр.): Навч. посіб. – К., 2004.
3. Гетьмани України. Історичні портрети. – К., 2008.
4. Гончарук П.С. Історія України з найдавніших часів до початку ХХ ст. - К.: Либідь, 2005.
5. Греченко В.А. Історія України, Модульний курс. – Харків, 2009.
6. Грушевський М.С. Очерк истории украинского народа. - К.: Лыбидь, 1991.
7. Грушевський М.С. Історія України-Руси: В 11 т.; 12 кн. – К., 1991-1998.
8. Гудзь В.В. Історія України. – К.: Слово, 2003.
9. Земерова Т.Ю., Скирда І.М. Історія України: Схеми і таблиці. – Харків, 2010.
10. Земерова Т.Ю. Всесвітня історія: Схеми і таблиці. – Харків, 2010.
11. Давня історія України: У 2 т. : Навч. посіб. для вищ. навч. закл./ П.П. Толочко, С.Д. Крижицький, В.Ю. Мурзін та ін. - К.; Либідь, 1994.
12. Історія України. Документи і матеріали. – К., 2002.
13. Історія України в особах. ХІХ-ХХ ст. – К., 2005.
14. Історія України: Навч. посіб. / За заг. ред. В.А. Смолія. - К: Альтернативи, 1997.
15. Історія України: нове бачення : У 2т. / За ред. В.А. Смолія. - К.: Україна, 1995-1996.
16. Кирило-Мефодіївське товариство. В 3 т. – К., 2005.
17. Король В.Ю. Історія України: Навч. посіб. – К., 2005.
18. Нація і держава. – Донецьк, 2008.
19. Рибалка І.К. Історія України: Підручн. для іст. ф-тів вищ. навч. закл.: У 3-х ч.- Харків: Основа, 1995, 1997, 2004.
20. Політична історія України ХХ століття: У 6-ти т. – К., 2003.
21. Політична історія України / За ред. В.І.Танцюри. – К., 2007.
22. Попович М.В. Нарис історії культури України.- К.: "АтрЕк", 1998.
23. Світлична В.В. Історія України: Навч. посіб. – К., 2005.
24. Скрипник М.О., Домбровська Л.Ф., Красовський В.М. та ін. Історія України: Навч. посіб. – К.: Центр навч. літ., 2003.
25. Толочко П.П. Київська Русь. – К., 2002.
26. Чорнобильська трагедія. Документи і матеріали. – К., 2002.
27. Яворницький Д. Історія запорозьких козаків. – В 3 т. – К., 1992.
28. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця ХVІІІ ст. – К., 1997.
29. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. – К., 2005.